

BOSHLANG'ICH SINFLARGA MATEMATIK BILIM BERISHNING ZAMONAVIY METODLARI

Qo'ziyeva Muqaddam Abdusattorovna

Annotatsiya: "Boshlang'ich sinflarga matematik bilim berishning zamonaviy metodlari" nomli maqolada boshlang'ich maktab ta'limida o'quvchilarga aynan matemati fanidan yanada qiziqarli metodlar, tavsiyalar yozilgan.

Kalit so'zlar: Matematika, fan, ta'lim, mashg'ulot, darslik, sinf, o'qituvchi, o'quvchi, metod, pedagogika, texnologiya.

"Matematika - fanlar malikasi"
Karl Gauss.

Insoniyat hayotida ko'pgina muhim o'rinni egallaydigan fanlar qatoriga matematika fani ham mansub. Matematika fani bir qarashda murakkab, agar uni qunt bilan o'rganilsa anchayin qiziqarli va deyarli murakkab bo'lmagan fan. Murakkab tushunchasi qachon ishlatiladi, qachonki u yaxshi tushunilmasa. Biz o'rganmaganlarimiz, o'rganolmaganlarimiz doim murakkab so'zi bilan yonma-yondir. Murakkablikni yechish uchun esa, yaxshi ustoz va albatta uning eng samarali metodlarining qo'llanilishi zarur. Maktabgacha bo'lgan ta'limda ham arifmetika, sanoq kabilar mashg'ulot sifatida o'tqaziladi. Ushbu bilimlar poydevor sifatida maktab ta'limlariga bevosita bog'lanadi. Boshlang'ich sinflarda birinchi sinfdan boshlab matematika darsligi o'tiladi. Boshlang'ich sinf o'qituvchilari muhim va murakkab predmetga muhabbat uyg'otishi kerak va buning uchun boshlang'ich sinflarda matematikani o'qitishning zamonaviy usullari sohasida chuqur bilim talab etiladi.

Interfaol usullari nomi bilan kirib kelayotgan usullar o'quvchi o'qituvchidan ortiqcha ruhiy va jismoniy kuch sarflamay, qisqa vaqt ichida yuksak natijalarga erishish maqsadini nazarda tutadi. Qisqa vaqt mobaynida ma'lum nazariy bilimlarni o'quvchiga yetkazish, unda ayrim faoliyat yuzasidan ko'nikma, malaka hosil qilish, ma'naviy sifatlarni shakllantirish shu bilan birga ularni nazorat qilish, hamda baholash o'qituvchidan yuksak pedagogik mahorat va chaqqonlik talab etadi.

Interfaol metodlar kichik guruhlar bilan ishlashda ko'proq samara beradi. Shuning uchun ularni 30 kishidan ortiq bo'lmagan o'quvchili sinflarda o'tkazish maqsadga muvofiq bo'ladi. Chunki o'qitishning sifati o'quvchilar soniga teskari proporsional bog'liq bo'lishi mumkin. Har bir o'quvchi fikrini eshitish, har birini faoliyatga jalb qilish, har bir o'quvchining harakatlarini kuzatib borishi uchun sinfda o'quvchilar juda ko'p bo'lmagan ma'qul. Xonada o'quvchi tomonidan kichik guruhlariga bo'lingandan aylanib yurushi uchun, erkin harakatlanish uchun yetarli kenglik ham bo'lishi kerak.

¹Interfaol strategiyalarning qo'llanilishi majburiy matematika darsi jarayonini beixtiyor psixologik o'yin yoki musobaqaga aylantirib, passiv o'quvchilarni ham bir oz bo'lsa-da, lekin yuritishga o'z fikrlarini keng ommaga izhor etishga, umuman sinfda kechayotgan bahs – munozaralarga befarq bo'lmasdan, faol ishtirok etishga undaydi.

²Klaster metodi ham o'quvchilarga ixtiyoriy mavzular xususida erkin, ochiq o'ylash va shaxsiy fikrlarni bemalol bayon etish uchun sharoit yaratishga yordam beradi. Bunda o'quvchilar bilan yakka tartibda yoki guruh asosida tashkil etiladigan mashg'ulotlar jarayonida foydalanish mumkin. Klaster metodi o'quvchilarning tushunchalar orasidagi bog'liqlikni aniqlashga, mavzuga oid hamma tushunchalarni eslashga o'rgatadi. Klaster so'zi bog'lam, dasta ma'nosini bildiradi. Bu metod orqali biror mavzuga oid o'quvchilar biladigan tushunchalarni aniqlashda biror– bir mavzu o'rganilgandan keyin o'quvchilar o'rganib olgan tushunchalarni aniqlash mumkin. Metodni amalga oshirish uchun doska o'rtasiga asosiy so'z yoki gap yozib qo'yiladi. O'quvchilarga shu so'z bilan bog'liq hamma so'z va so'z birikmalarini eslab doskaga yozish taklif qilinadi.

An'anaviy usulda tuzilgan darsga o'quvchilarning faqat bilim olishiga talab qo'yilgan bo'lsa, matematika ta'limining yangi modelida bilim bilan birga ta'lim samarasini oshirishda tanqidiy, mustaqil fikrlashga o'rgatish ham yuqori o'ringa qo'yiladi. Bunda dars mobaynida o'qituvchi va o'quvchi munosabatidagi an'anaviy, majburiy itoatkorlik o'rnini ongli intizom egallashiga katta e'tibor qaratiladi, buning uchun esa o'quvchiga tanqidiy, mustaqil fikrlash malakasini singdirib borish zarur.

Bu borada quyidagilarni hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi:

- 1) matematikada o'qitish jarayoni zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida tashkil qilinishini talab etadigan ma'lum tizimga ega bo'lgan yondashuvlar tamoyillari;
- 2) uzluksiz matematika ta'limini tizimiga pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash zarurati haqidagi ilg'or pedagogik g'oyalari;
- 3) o'qitish jarayonini faollashtirish hamda uzluksiz ta'limda pedagogik texnologiyalar nazariyasi;
- 4) tanqidiy tafakkurni rivojlantirish nazariyasi;
- 5) shaxsning ijobiy rivojlanish nazariyasi;

³Umuman olganda, matematika o'qitishda eng yuqori rivojlantiruvchi samaraga erishish mumkin, agar:

¹ Edu.uz

² Azixzodjayeva N.H "Pedagogik texnologiya va pedagogik maxorat"- Toshkent.

³ Ziyo.net

- uzluksiz matematik ta'lim tizimida o'qitishning interfaol metodlari o'qitilayotganlarning mustaqil, tanqidiy tafakkurini rivojlantirish vositasi sifatida qo'llanilsa;

Boshlang'ich sinflarda bolalar butun sonlar va miqdorlar arifmetikasini o'rganadilar, algebra va geometriya tushunchalari haqida umumiy tasavvurga ega bo'ladilar. Matematika darslarida nazariya amaliyot bilan chambarchas bog'liqdir.

Boshlang'ich sinfda matematikani o'qitish bir vaqtning o'zida bir nechta muammolarni hal qilishga imkon beradi:

- bolalarda intellektual faoliyat (mantiqiy va belgi-ramziy fikrlash), fazoviy tasavvur, matematik nutq qobiliyatini rivojlantirish;
- kichik o'quvchilarga fikr yuritishga, ularning nuqtai nazarini tortishishga, asossiz va oqilona hukmlarni ajrata olishga, ma'lumot izlashga o'rgatish (faktlar, harakatlar variantlari, buyumlarga buyurtma berish asoslari va boshqalar);
- bolalarga asosiy matematik bilimlarni berish - kattaliklarning qiymatlarini va ularni o'lchash usullarini tushunishga, arifmetik usullardan foydalanib syujetli vaziyatlarni hal qilishga, matematikadan foydalangan holda amaliy va ta'limiy masalalarni yechishga, arifmetik amallarni bajarish algoritmlari bilan ishlashga o'rgatish;
- bolalarda matematikaga qiziqishni, matematik bilimlardan kundalik hayotda foydalanish istagini tarbiyalash.

Boshlang'ich sinflarda matematikani o'qitishning zamonaviy usullari:

⁴Ko'pincha boshlang'ich sinflarda matematika darslarida quyidagi usullardan foydalaniladi:

Tushuntirish. Bunday holda, o'qituvchi bilim na'munasini beradi, masalan, misol yoki masalani qanday hal qilishni ko'rsatib beradi va bolalardan uni ko'paytirishni, ya'ni xuddi shu misolni, o'sha muammoni o'z-o'zidan hal qilishni so'raydi.

Qisman qidiruv tizimi. Ushbu usul muammoni hal qilishda bolalarning qisman ishtirokini o'z ichiga oladi. O'qituvchi vazifani alohida bosqichlarga ajratadi, ba'zilarini o'zi bajaradi, ba'zilarida esa o'quvchilarga ko'rsatma beradi. Masalan, murakkab misolda o'qituvchi bolalar uchun o'zlari uchun yangi bo'lgan matematik harakatni – ko'paytirish yoki bo'linishni ko'rsatishi va mustaqil ravishda amalga oshirishga undashi mumkin.

⁴ Jumayev M.E., Tadjiyeva Z „Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi— Toshkent.: Fan va texnologiya.

Tadqiqot. Ushbu usuldan foydalanishda bolalar o'qituvchi rahbarligida o'zlari uchun yangi muammolarni hal qilish yo'llarini izlaydilar. Buning uchun o'qituvchi muammoli vaziyatlarni, mantiq va zukkolik uchun vazifalarni va boshqalarni taklif qiladi.

Boshlang'ich sinflarda matematika darslarini o'qitishda nimalarga e'tibor berish kerak?

Yangi mavzuni tushuntirishda o'qituvchi uni ilgari o'tgan mavzular bilan bog'lashi kerak. Buning uchun o'qituvchi o'quvchilarni birgalikdagi darslarga jalb qiladi, ularni mavjud bilimlarni ko'paytirishga, o'tmishdagi tajribalariga tayanishga undaydi. Shu bilan birga, illyustratsion jadvallar, o'quv qo'llanmalari, didaktik tarqatma materiallar, chizmalar, diagrammalar va boshqa vizual elementlardan keng foydalaniladi.

Boshlang'ich sinflarda matematika mantiqan to'liq kichik qismlarga bo'linadi. Pedagogik metodlarni tanlashda har bir bolaning individual imkoniyatlari, o'quv materialining mavjudligi, texnik va ko'rgazmali o'qitish vositalarining mavjudligi hisobga olinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Jumayev M.E., Tadjiyeva Z „Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi— Toshkent.: Fan va texnologiya.
2. Azizxodjayeva N.H “Pedagogik texnologiya va pedagogik maxorat”- Toshkent.
3. www.edu.uz .
4. www.ziyonet.uz